Vigerslev

Der har boet mennesker i området omkring "Vigerslev" siden mere end 1000 år før vor tidsregning, det vidner Danshøj om. Den er en af ganske få gravhøje, der er i Københavns Kommune.
Området har været et godt sted at slå sig ned.
Tæt på den sejlbare Harrestrup Å og den fiskerige Langvaddam (Damhussøen).

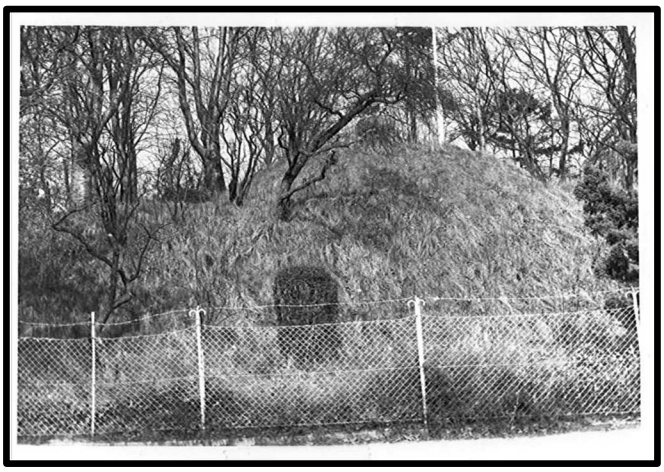

Danshøj

Navnet "Vigerslev" kan føres tilbage til den senere jernalder, omkring 400 år efter vor tidsregning.
Sagnet er, at en Konge/høvding gav en af hans hirdmænd et stykke jord, som tak for god og tro tjeneste, ved bredden af Harrestrup Å. Hirdmanden hed "Vigar" og et sådan len (Jordstykke) hed et "lev". Og omkring denne gård voksede så landsbyen Vigerslev op.

Senere er hele området, hvor det nuværende København ligger, kommet under kongemagten.

Brev udstedt af Pave Urban III i 1186, hvor han bl.a. stadfæster, at Absalon har fået overdraget borgen Havn og det meste af Støvnæs Herred af Kong Valdemar den Store.

Kong Valdemar den Store gav sin fosterbroder Absalon borgen Havn med et tilliggende, der omfatter det halve af Støvnæs herred, det senere Sokkelund Herred.

Efter kongens død beslutter Absalon at overdrage denne gave til Roskilde Bispestol til evigt eje, og i et brev fra oktober 1186 stadfæster pave Urban III ærkebiskop Absalons gave på Havn og flere af de omliggende landsbyer bl.a. Valby, Vigerslev, Serridslev, Solbjerg og Vanløse, der alle udgjorde et samlet gods administreret fra hovedgården i Utterslev.

I 1417 måtte Roskildebispen bøje sig for et krav fra kong Erik af Pommeren og kongen fik Københavns hus og by med tilliggende tilbage. Dette omfattede også Valby og Vigerslev, som derved igen bliver krongods, og vedbliver med at være det til ca. år 1800.

De første konkrete oplysninger om landsbyen og dens beboere står i Roskildebispens jordebog fra 1370. Da havde Vigerslev eksisteret i mindst 1000 år.

Der var 7 gårde, 1 var på 1 bol, de øvrige 6 på ½ bol.
Bol var en ældre enhed for jordfordeling og jordvurdering. I 1200årene på Sjælland var 1 bol = 2 mark land = 96 tønder land = 52,95 hektar
Den store gård var en dobbeltgård, så det betød, at der var 8 fæstere som skulle svare fæsteafgift til først Roskildebispen, sener til kongen.
I jordebogen fra 1370 står navnene på fæstebønderne:
Boecius Smytsson
Petrus Eskelli
Nicolaus Errason
Andreas Nicolai
Magnus Karæ
Nicolaus Skaning
Nicolaus Drukken
Thrugillus
De skulle tilsammen svare 24 pund korn i landgilde, alt efter deres andel i bymarken. Der var som sagt 1 helbol gård og 6 halvbol gårde. Senere er der føjet til nogle mindre ydelser, som man benævner "småredsel" som 1 lam, 1 gås, ½ får og ½ svin. Her skulle helbol gården yde det dobbelte plus1½ pund smør.

Gårdene lå på den sydlige side af vejen der gik fra Langvaddam (Roskildevej) til Flaskekroen på Køge landevej. Man nummererede gårdene fra 1 til 7 med nr. 1 i syd mod flaskekroen. Det var den sydlige nr. 1 der var helbol gården, og den var så stor, at den var beboet af 2 fæstere.
Landsbyens jorde var oprindeligt delt op i "agre" hvor hver gård havde et stykke.
Det betød at landsbybeboerne nødvendigvis måtte arbejde sammen om såning, høst etc. Men det betød også at alle fik lige stor andel af den gode jord som af den mindre gode jord.
Den jord der hørte til landsbyen var delt i dels Bymarken dels Overdrevet.
Bymarken var den dyrkede del af jorden og den blev drevet som 2vangsbrug.
Den lå nord, syd og øst for byen, og var opdelt i:
A: Nørrevang, som omfattede 19 åse og strøcker.
B: Søndervang, som omfattede 16 åse
C: En mindre rugmark, som omfattede 5 åse.

Hver af de to vange blev dyrket med byg et år, hvilede så det næste år som brakmark. Rugmarken har man dyrket fra 1-3år, og så har den ligget brak i en lignende periode.

Nørre- og Søndervang har været adskilt ved et dige af jord og sten, for at hindre at kreaturerne brød ind i den vang, der var opdyrket.
Det var først, når bønderne havde høstet, og man "Opgav ævred" (d.v.s. at man lod dyrene komme ind på stubmarken, for at finde hvad der var af spiseligt), at dyrene fik adgang til at græsse på stubmarken.
Der var ingen gærde mellem Nørrevangen og Ulvegabsvangen i Valby, da de to lå i vangelag. D.v.s. de fulgtes ad i rotationen mellem dyrkning og braklægning. Derved slap man for at skulle vedligeholde 2 Km. hegn, men det krævede at man høstede på samme tid, og åbnede ind til vangerne på samme dag.

I sidste halvdel af 1700-årene sker der store forandringer for bondestanden.
I 1766 besluttedes det, at udstede arvefæstebreve til samtlige kronens 8 fæstebønder i anledning af Chr. 7's bryllup med Caroline Mathilde.
Brevet er en bekræftelse på, at kongen af særdeles kongelig nåde herved ganske og aldeles skøder og afhænder gård og jord til evig arv og ejendom til bemeldte fæstebonde samt hans arvinger og efterkommere.

Udskiftning af bymarken er den næste store reform.
Rentekammeret bad i 1793 landinspektør Unsgaard om, at foretage en opmåling af alle Vigerslevs jorde og tegne et kort med forslag til udskiftning.
Byens beliggenhed i nordvestlige udkant af bymarken måtte skabe vanskeligheder, fordi en stjerneudskiftning af marken, hvor alle gårdene kunne blive liggende på deres gamle pladser i byen med let adgang til deres jorde, ikke var mulig.
Landmålere måtte derfor vælge en blanding af stjerneudskiftning og blokudskiftning. 4 gårde kunne blive liggende mens 4 gårde fik jorde, der krævede en bekostelig udflytning til deres lodder.
Den 30september 1794 kunne alle 8 bønder godkende det endelige resultat.

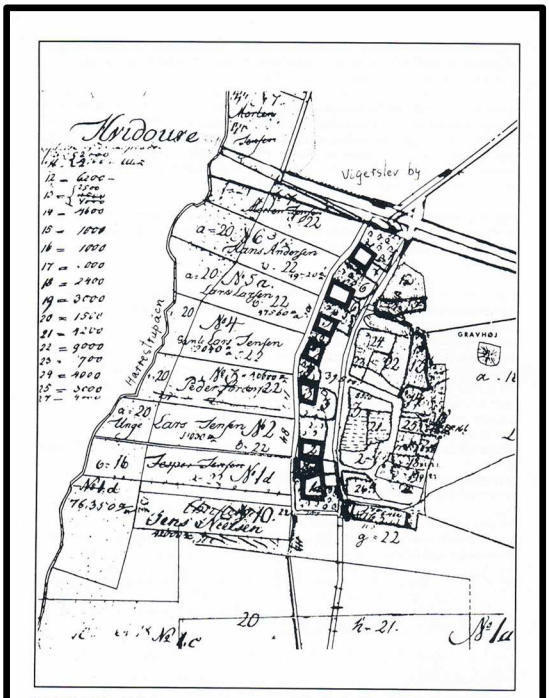

Udskiftningskort 1793.
Udsnit af kortet for Hvidovre sogn, udarbejdet af landinspektør Undsgaard (matrikelsarkivet). På dette kort ligger alle gårdene endnu på deres oprindelige plads ved landsbygadens vestre side.

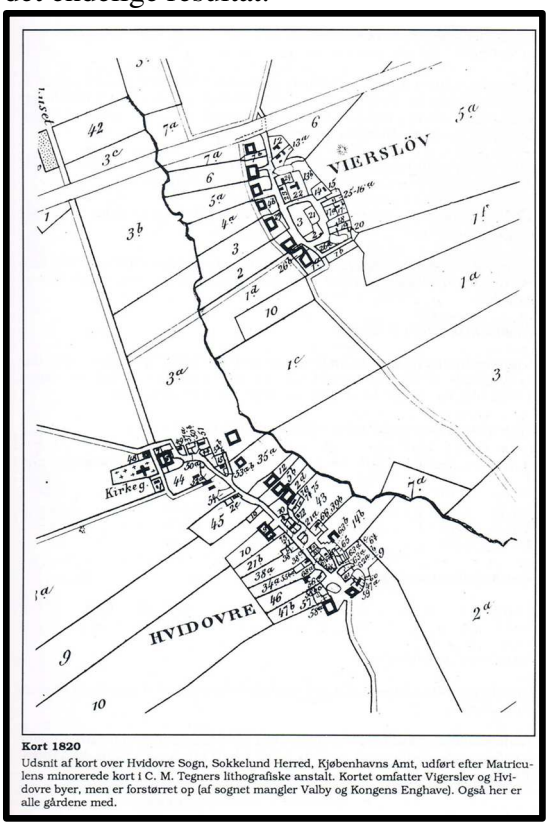

Kort 1820
Udsnit af kort over Hvidovre Sogn, Sokkelund Herred, Kjøbenhavns Amt, udført efter Matrieulens minorerede kort i C. M. Tegners lithografiske anstalt. Kortet omfatter Vigerslev og Hvidovre byer, men er forstørret op (af sognet mangler Valby og Kongens Enghave). Også her er alle gårdene med.

2 gårde med jord syd for byen flytter hurtigt ud henholdsvis Ny Østengaard og Gammel Østengaard, og gård nr. 5 med gårdejer Jens Jensen havde fået jord øst for Langvaddam, så han byggede sin nye gård, Søholmegård, tæt ved Roskildevej nær Ålholm Plads.

Tilbage var 6 gårde indtil de store brande i 1854 gjorde at gård nr. 6 og 7 flyttede ud på deres respektive marker nord for den i 1847 byggede jernbane til Roskilde. Gård nr. 6 var Hansstedgård.

På den nordlige side af vejen (Vigerslevvej) kom der med tiden en del mindre huse dels beboet med håndværkere f.eks. smed, skrædder, skomager etc., dels beboet af jordløse landarbejdere. I 1824 var der 2 selvejerhuse med et lille jordstykke til og 16 selvejerhuse uden jord. Bland de jordløse var Ålekistehuset, der lå i den østlige ende af Damhussøen og det tilhørte Københavns Brandvæsen. Der var i alt 30 familier i byen med 188 mennesker. Heriblandt 1 smed, 2 hjulmænd, 2 skræddere, 2 grejsvævere og 1 skomager. Af tyende var der 18 karle, 18 piger og 9 drenge. Af indsiddere var der 5.

Vigerslev har gennem tiden været udsat for adskillige brande, som alle byer og landsbyer, hvor bebyggelsen var meget tæt, og husene var bygget i bindingsværk med stråtage.
1854 var dog et særligt slemt år for Vigerslev.
Den 4. september nedbrændte et hus der fungerede som svinestald og redskabshus tilhørende Jens Mortensen mat. Nr. 5.

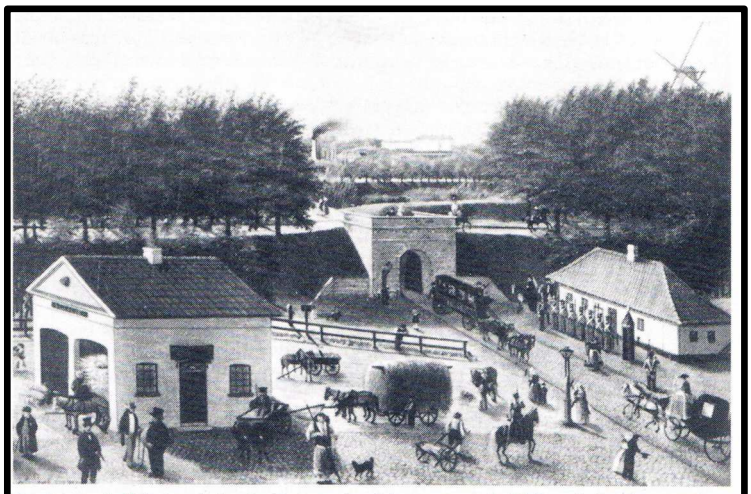
Fra det gamle Halmtorv inden for Vesterport ved den nuværende Rådhusplads. I baggrunden skimtes Frederikberg Slot. Ca. 1840. (København Før og Nu).

Jens Mortensen var om morgenen kl 6 taget til torvs (Halmtorvet, den nuværende Rådhusplads) til fods. Da han havde været der nogen tid, fik han at vide fra nogen som havde passeret Vigerslev på vej til byen, at det brændte i Vigerslev. Han skyndte sig hjem, men fandt svinehuset helt nedbrændt. Svinene var heldigvis drevet på marken om morgenen. Hvorledes ilden var opstået, havde han ingen ide om. At nogen af hævngerrighed skulle have påsat ilden, kunne han ikke tro.
Der blev foretaget grundige forhør d. 19. september ved Københavns Amts Søndre Birk.
Tjenestekarl Jens Hansen, Steddatter Marie Larsen, hendes søster Kirsten Larsen og pigen Benthe Johansdatter, tjenestekarl Andreas Ertmann, tjenestekarl Peder Andersson og drengen Lars Andersen (Plejebarn hos Jens Mortensen). Alle bedyrede, at de ikke kunne oplyse noget om brandens opståen. Lars Andersen blev særligt udspurgt, da det var ham der havde været sidst i svinestien da han skulle drive dem ud på marken. Da han af banevogteren Christian fik at vide, at det brændte i pleje faderens gård, blev han bange og løb til sin faster i Valby. Begge hans forældre var døde året før af kolera. Under forhøret nægtede Lars med bestemthed at have røget tobak eller foretaget sig noget, der kunne forårsage antændelsen.

Den 18. september mødte politidommeren i Vigerslev kl 4,30 om eftermiddagen, fordi han havde erfaret at der var ildebrand. Der fandt han 3 gårde og 7 huse i brand, nemlig:
Matr. nr. 7 Morten Madsens, nordligst i Vigerslev liggende gård
Mart. nr. 6 Christen Hansens, sønden for denne
Matr. nr. 5 Jens Mortensens atter sønden for denne liggende gård samt følgende østen for disse beliggende huse, nemlig:
Mart. nr. 12 Jørgen Jørgensens, nordligst i byen, udlejet
Matr. nr. 13a Samme mands, beboet af ham selv, og syd for nr.12

Matr.nr. 13a Samme mands, vest for liggende smedje
Matr.nr. 13b Ole Jørgensens, øst for 13a
Matr.nr. 24 Skomager og husmand Hans Petersens, vest for 13b. I samme hus boede Niels Poulsen med familie.
Matr.nr. 23 Andreas Hansens, øst for 24. Husmand og daglejer, senere høker. I samme hus boede Peder Hansen med familie.
Matr.nr. 22 Jens Christensens, igen øst for 23. Husmand og daglejer.
Ejeren af hus 24, skomager Hans Petersen savnedes, men liget af ham blev fundet i nærheden af hans hus.
Vinden blæste stærkt fra vest og var årsag til, at branden så hurtigt bredte sig mod øst.
Der blev igen foretaget omfattende forhør.

Første vidne var gårdmand og sognerådsforstander Lars Christiansen. Han mente at ilden var opstået i Christen Hansens gård og bredt sig derfra. Hvorledes branden var opstået, derom kunne Lars Christensen ikke give nogen forklaring. Skønt det kunne synes rimeligt, at branden var anstiftet af ondskab, da der 14 dage før ligeledes havde været brand.
Der blev forhørt tæt ved 100 personer, igennem adskillige retsmøder, voksne som børn, samt en del dragoner, som på det tidspunkt var indlogeret på flere af gårdene. Forhørene fandt ikke frem til årsagen til ildens opstående, men den gav en meget fin fremstilling af, hvad beboerne i en landsby som Vigerslev lavede en sådan efterårsdag. De fleste mænd og drenge var beskæftiget i marken eller med at tærske "langhalm", og kvinderne og pigerne var mest beskæftiget indendørs. De fleste havde ved opdagelsen af branden ilet til hjælp med at redde hvad de kunne og hjælpe med slukningsarbejdet. Der var et sprøjtehus i Vigerslev, og ligeledes i Hvidovre og Valby, hvorfra hjælp kom så hurtigt de kunne. Den stærke blæst havde dog bevirket, at kun meget lidt var blevet reddet fra husene.
Der blev fremsat en teori om at en gnist fra et forbi kørende tog kunne have forårsaget branden, men det blev afvist, da den stærke blæst blæste væk fra byen.
Gårdene og de fleste huse var forsikrede sammen med inventaret, men enkelte især de mindst bemidlede havde ingen forsikring, og var derfor ilde stedt.

Efter mange retsmøder begyndte mistanken at samle sig om en gammel aftægtsmand Lars Hansen af Ejby, også kaldt Lars Jyde. Han havde den pågældende dag været i byen for at tigge, hvad han plejede at gøre hver anden mandag. Han havde været hos flere af beboerne og fået et par skilling og noget mad. Han havde spurgt om han kunne få noget ild til sin pibe, og han fik nogle svovlstikker. Da han kom med flere modstridende forklaringer blev han anholdt for betleri, med grund mistænkt for brandstiftelse den 17. oktober.
I oktober måned opstod der i Vigerslev en række mindre brande, nemlig d. 16, d. 23, d. 25 og d. 27/10, dels i en halmstak dels i stråtaget på nogle huse. De blev alle slukket uden de helt store skader. Men da brandene fortsatte efter Lars Jyde var arresteret, så måtte man se sig om efter en anden.
Lars Jyde blev idømt 16 dage i fængsel med sædvanlig fangekost, samt at han skulle udrede alle af hans arrest flydende omkostninger.

En ny mistanke fremstod, nemlig den kun 10 år gamle dreng Peder Christian Schiødt. Han boede sammen med sin moder enken Sidse Hansdatter. De boede sammen med bedstemoderen i mor-broderen Peder Hansens Hus. Peder Christian havde været i nærheden alle de gange der havde været ildløs, og selv om ingen direkte havde set ham starte nogen ild, så havde han svært ved at helt forklare sine bevægelser. Han blev anholdt d. 28. oktober.

Der blev holdt flere retsmøder de næste dage og d. 30. oktober fremstod Peder Christian igen i retten, og efter "nogen benægtelse" vedgik han, at han havde anstiftet ikke blot de hos hans morbrødre d. 25 og 27 ds., men også den i Jens Mortensens svinehus d. 14 f.m. samt den store ildebrand i Vigerslev d. 18 i f.m. Branden i Niels Jensens udhus d. 16 ds. I Hans Christiansens høstak samme dag og i Peder Jørgensens rugstak d. 23. ds. Nogen egentlig grund hertil kan anholdte ikke give, uden at det, som han udtrykker sig, "ville se så rask ud" at se det brændte. Han afgav en detaljeret forklaring på, hvordan han havde antændt de forskellige brande. Anholdte forsikrede, at han aldeles intet nag eller ondt sindelag havde haft imod nogen af de mennesker, hvis huse han således havde skadet, og som næsten alle var af hans familie, men kun havde gjort det for at se "hvor rask det så ud".
Efter en længere retssag afsagdes d. 15. december 1854 følgende dom:

Thi kendes for ret.
Arrestanten, drengen Peder Christian med tilnavnet Schiødt bør hensættes til opdragelse og forbedring i Forbedringshuset i tre år.
Så bør han og betale i erstatning til forsikringsselskaberne Landbygningernes Brandforsikring 19.822 rdl. 48 sk. Og til Sjællandske Stifts Brandforsikring 22.877 rdl. 5 mk. 14 sk. Samt udrede alle af aktionen flydende omkostninger og derunder salær til actor prokurator Bugge 10 rdl. Og til defensor prokurator Eltang 8 rdl.
Erstatningen skal udredes inden 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse, og dommen i det hele at afstedkomme under adfærd efter loven. Dommen blev anket til Landsover- samt Hof- og Stadsretten (den senere højesteret) som d. 20. februar 1855 stadfæster den første dom.
Hans dom blev ikke forkortet idet han var indsat fra 3 marts 1855 til 3 marts 1858.
Efter da har det ikke været muligt at følge hans skæbne.

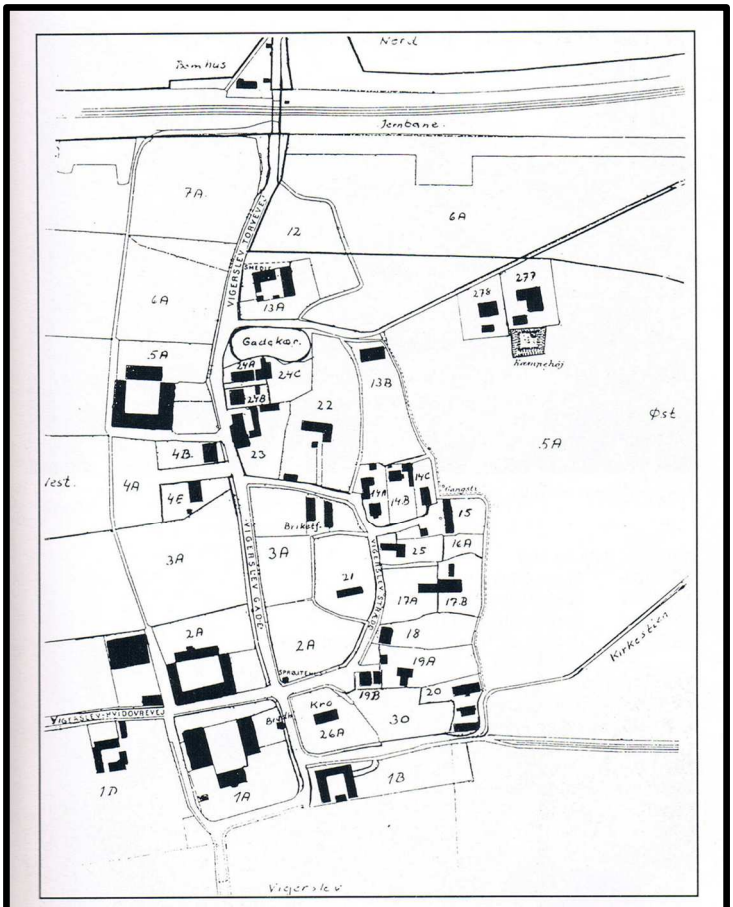

Kort over Vigerslev By 1907
3 gårde tilbage i bymidten, Vigerslevgård, Landlystgård og Danshøjgård. Desuden adskillige mindre gårde og huse, f.eks. matr. nr. 1d, hvor der var gartneri (Carl Olsen) og matr. nr. 1b. Per Hansens sted (her ligger nu Lykkeboskolen) Endvidere bemærkes matr. nr. 12 og 13, hvor der var smedie med et lille jordtilliggende. De fleste matr. numre er fra matrikuleringen 1844, men der er et par nyere med, 277 og 278, bygget på udstykninger fra Danshøjgård. Disse numre har stederne først fået efter indlemmelsen i Københavns kommune 1901.

Gården Matr. nr. 5 blev genopført på den gamle grund som Danshøjgård.

Gården Matr. nr. 6 blev flyttet ud på de tilhørende jorde nord for jernbanen og blev til Hanstedgård. Se dens videre historie under specielt opslag.

Gården Matr. nr. 7 blev også flyttet ud på dens tilliggende jord nord for jernbanen som Harrestrupgård. De sidste rester af den nu stærkt ombyggede gård blev fjernet i 1985.
De fleste af småhusene blev genopført på de respektive grunde. Specielt smedjen blev hurtigt genopbygget.

1901 blev Vigerslev sammen med Valby, Vanløse, Brønshøj, Utterslev og Husum indlemmet i Københavns Kommune, men de store forandringer kom først efter første verdenskrig, efter kloakeringen var kommet på plads, så bydelen kunne udbygges.

I 1919 skete en stor jernbaneulykke ved Vigerslev. Hvis du er interesseret så gå ind på:

www.jernbanen.dk/artikler.php?artno=15

Og i 1964 sprang Valby Gasværk i luften. Det kunne høres og mærkes over det meste af byen:

http://www.altomhistorie.dk/artikler/valby-gasvaerk-1964/

Da Lille Peter faldt ud af toget og skabte Danmarks største togulykke

En lille dreng. Et ekstra eksprestog. En menneskelig fejl. De uheldige episoder stod i kø, da to tog 1. november 1919 kørte sammen ved Vigerslev og danmarkshistoriens største togulykke var en sørgelig realitet.

På en tætpakket station i Tølløse står en familie på otte og venter på toget. Kalenderen skriver 1. november 1919. Det er skiftedag. Dagen hvor tyende kan skifte ansættelsessted. En af de helt store rejsedage. Denne gang har far fået job i Humlebæk, så nu må familien atter drage af sted med deres ting og hunden i snor.

Midt i den store børneflok står syv-årige Peter, som er lidt af en vildbasse. Turen er knap nok begyndt, og alle er allerede lidt trætte af drengen. Endelig triller tog nummer 168 fra Kalundborg dog ind på perronen, og familien får med møje og besvær bakset børn, hund og ejendele ind i kupéen. Turen mod Humlebæk kan begynde.
Da toget nærmer sig blokposten ved Vigerslev omkring klokken 20.50 har mørket lagt sig over landbrugsjorden ved Valby, som toget langsomt skrumler forbi. Inde i toget er der faldet ro over familien. Alle døser hen. Næsten. Lille Peter keder sig og går på opdagelse i kupéen, hvor han pludselig får fat i døren. Her vågner storebror op og forsøger at standse pilfingeren. Men for sent. Peter har fået døren op, mens toget er i fart, og i næste nu bliver han slynget ud af vognen og ned ad skrænten ved Vigerslev, der ligger nattesort hen. Familien får standset tog nummer 168, og snart får de selskab af både fyrbøder og lokomotivfører, der hjælper med at lede efter drengen i mørket.

Uheldige tilfælde på række

Vi spoler tiden 99 år og 355 dage frem. Det er tirsdag 22. oktober 2019, og Kirsten Henriksen fra Valby Lokalhistoriske Selskab og Arkiv har indvilget i at vise stedet frem, hvor en af danmarkshistoriens største togulykker skete.
»Det her er en historie, hvor flere uheldige ting sker på samme tid. Det var her på skrænten lige ved Hvidovre Station og Vigerslev, at Lille Peter røg ud af toget. Dengang lå her dog ikke meget andet end en stor gård, der hed Holmegård, og så var man så småt gået i gang med at opføre Vigerslevs villakvarterer. De bestod dog kun af kolonihavehuse på det tidspunkt, som selvfølgelig stod tomme i november. Det var derfor bælgravende mørkt, da de skulle ud og lede efter Lille Peter,« fortæller hun.
Denne tirsdag stråler det snart 100-årige ulykkessted smukt i gullige efterårsfarver. Det er svært at forestille sig det kaos, der opstod en mørk novemberaften i 1919.

En virkelig uheldig fejl

Eftersøgningen er i fuld gang på skrænten, hvor en snedig person har fundet på at bruge togets baglygter til at lyse op i mørket.
Inde ved blokposten i Vigerslev er overportør Hansen begyndt at undre sig over, hvorfor tog nummer 168 har trukket nødbremsen. I det andet spor har han nemlig et brandtog holdene, som skal assistere ved en brand i Køge. Brandtoget kan dog ikke komme videre, før det standsede tog er væk.
Et andet sted på det sjællandske skinnenetværk er nye problemer på vej i fuld fart. På grund af den store travlhed, har statsbanerne nemlig valgt at sætte et ekstra eksprestog ind, som nu er på vej fra Korsør i retning mod København.

Situationen begynder at blive kritisk, men overportør Hansen har styr på det. Tror han. Af gammel vane kommer han dog til at give klarsignal til, at kontrolposten ved Brøndby Øster kan slippe flere tog igennem. Noget man normalt gør, når der er travlt på skinnenetværket. Overportøren opdager lynhurtigt sin egen fejl og skynder sig at ringe til kollegaen ved kontrolposten i Brøndby Øster. Her er de dog gået ud til skinnerne for at se eksprestoget passere forbi, så de hører ikke telefonen.

En overportør i panik

Følelsen af panik fylder overportør Hansen. Han griber en rød signallampe og løber ned mod det holdende tog nummer 168. Her beder han lokomotivføren om straks at få toget i bevægelse. Denne er dog stadig i fuld gang med at lede efter Lille Peter på skrænten, så der er ikke tid nok til at få toget i bevægelse, før ekspresstoget når frem.
Overportør Hansen løber nu videre langs skinnerne med sin røde signallampe i håb om at få stoppet det hurtigkørende tog. Men det er for sent. Ulykken er uundgåelig.

I mellemtiden har man fundet Lille Peter. Begge benene er brækkede, men han er i live. Sammen med lokomotivføren, fyrbøderen og resten af eftersøgningsholdet kan de nu se hjælpeløse til, at det hurtigkørende ekspresstog brager direkte ind i det mørklagte Kalundborg-tog. Begge styrter ned ad skrænten.

Journalister spærrer vejen

Katastrofen er en realitet, og den skal snart vise sig at blive værre. I 1919 er adgangsforholdene i det yderste Valby nemlig yderst svært fremkommelige. Den største vej er Vigerslevvej, der på det her tidspunkt blot er en grusvej. Nyheden om togulykken når dog hurtigt ind til avisernes redaktioner i København, og snart er et hav af journalister og andre nysgerrige på vej til ulykkesstedet i taxa. Problemet bliver nu, at de mange taxaer spærrer vejen for redningskøretøjerne, der har svært ved at nå frem ad de smalle markveje. Til alt held holder brandtoget stadig og venter, og her er der flere brandfolk om bord, som begynder redningsarbejdet. De kan dog ikke stille ret meget op i mørket, og tragedien er total. 40 mennesker mister livet i Vigerslevulykken, mens 58 bliver såret – 27 af dem alvorligt.

Sådan gik det sidenhen

Hvad der sidenhen skete med Lille Peter og hans familie ved vi ikke den dag i dag. Overportør Hansen blev i 1920 idømt to måneders fængsel for sin fejl. Herefter vendte han dog tilbage til statsbanerne, hvor han arbejdede til pensionsalderen.